

«Parsifal» – noormehest sirgub lunastaja

OOPERI ESITENDUS

Richard Wagneri «Parsifal»

Rahvusoper Estonia

Dirigent Arvo Volmer, lavastaja Nicola Raab (Saksamaa), kunstnik Robert Innes Hopkins (Suurbritannia), valguskunstnik David Cunningham (Šotimaa)

Solistid: Richard Decker (USA), Manfred Hemm (Austria), Irmgard Vilsmaier (Saksamaa) jt

25. augustil Noblessneri valukojas

ALVAR LOOG, kriitik
alvar.loog@postimees.ee

Richard Wagneri «Parsifal» (1882), mis räägib üleisikulisest võitlusest Valguse ja Pimeduse jõudude vahel, on geneetiliselt Piibli ja keldi mütoloogia sohilaps, «Sõrmuste isanda», «Star Warsi» ja «Harry Potteri» vanem vend. Ainult selle vahega, et kristliku pühakirja dramaturgilisest derivaadist ja esteetilisest representatsioonist on «Parsifali» – nagu laiemalt peaaegu kogu Wagneri kunstikreodo – puhul saanud omaette kultusobjekt või otsapidi koguni uus konfessioon, millel omad rituaalid ja dogmad ning jüngerite-apostlite silmis vaidlustamatu sisemine tõde.

Kogu Nõukogude aja hoidis eestlasi sellest eemal valitsev poliitiline ideoloogia, viimased paarkümmend aastat omaene majanduslik ja artistlik suutmatuse. Õiget saali Wagneri muusikadraamade esitamiseks pole meil samuti. Juhuse läbi

«Parsifali» peetakse üheks maailma ooperiliteratuuri keerukaimaks teoseks. Foto: Toomas Huik

kunsti teenistusse sattunud Noblessneri valukoda Koplis, kus «Parsifal» esimest korda Eestis neljapäeval ettekandele tuli, sobib selleks ootamatult hästi.

Raskepärane ja sügav

«Parsifal» on totaalne kunstiteos – siin leiab aset esteetika täielik üheks saamine eetikaga; selle ooperiga kohtumine ei peaks auditoriumi jaoks olema mitte üksnes esteetiline, vaid ka kvaa-sireligioosne kogemus: vaimne valgustumine ja hingeline puhastamine koos taastatud metafüüsilise lunastuslootusega.

Wagneri kunstilises käekirjas on omajagu kõrkust, peaaegu kõik tema muusikadraamad eitavad ja eiravad ühel või teisel

moel ooperikunsti turutõdesid. Erandiks pole ka lohiseva libreto, aeglase tempode, vähese dramatismi ning jäikade karakteritega omaene simuleeritud sakraalsuse all lookas staatiline ja monotoonne «Parsifal», mille sisul igapäevase inimkogemuse ja empiirilise reaalsusega vähimatki pistmist ei ole.

Wagnerist on saanud maailma ooperiturul võimas bränd ning tema viimaseks jäänud muusikadraama, mil juures vormilise raskepärasuse ja sisulise sügavuse glamuur, on jätkuvalt üks tõsiseim kondiproov iga enesest lugupidava ooperimaja trupi ja publiku jaoks. Meil, eestlastel, oli see mäetipp veel vallutamata, ehkki kolme aasta eest

Estonias esietendunud «Tristan ja Isolde» kuulub «Parsifaliga» samasse kaalukategooriasse.

Iseküsimus, kuidas sellist teost üldse lavastada. Sest «Parsifali» muusikalisele dramaturgiale on väga raske midagi visuaalses plaanis lisada; pealegi näib igasugune lavaline materiaalsus alati paratamatult maldavat nii teose sisulist ideed kui ka tema autori üldesteetilisi ideale. Üks võimalus oleks öelda lahti kogu kristlikust viiteaparatuurist ja leida religioosetele sümbolitele (Graag, oda, tuvi jt) ja sümbolsetele praktikatele (ristimine, armulaud) uued tähendused või koguni värsked materiaalsed avaldumisvormid.

Lavastaja Nicola Raab oli

väärset visuaalset telge ning seega ka raputavat välist monumentaalsust, v.a esituskoht ise.

Rõhutatult staatilise režiiga lavastus ärkas tasapinnalisema lavaruumi, artistliku esituse (Martin Winkler Klingsorina) ja jõulise valguskujunduse (David Cunningham) toel täielikult ellu üksnes teises vaatuses. Muul ajal jäi kogu vähene lavaline dünaamika koori kanda, kes sellega laulmise kõrvalt väga hästi hakkama sai.

Õllekohuga lunastaja

Ainus vallatus ja ventiil selles püüdliselt pühalikus teoses oli püha Graali ja seda hoidva, ent mandumisohus vennaskonna semiootiline sidumine ventilatsioonitoru tükkidega. Nimikanangelase infantiilne karakter nägi neljapäevasel esietendusel (Richard Decker) väliselt harjumuspärasest veelgi halekoomilisem välja: loll ja lontis õllekohuga lunastaja. Oli see bioloogiline paratamatus, püüdlis autori truudus või peen ironia?

Õhtu suurim aplaus kuulus teenitult Estonia orkestrile (dirigent Arvo Volmer), kes Wagneri tiheda ja müansirikka partituuri Noblessneri vana valukoja suurepärase akustikaga ruumis lummavalt elama pani. Esimese koosseisu solistide ansambli polnud ühtegi nõrka lüli; asjaolu, et kõik selle liikmed olid imporditud, räägib aga valusat tõde kas meie rahvusopera loominguliste juhtide otsustusjulguse või kodumaiste lauljate tegeliku taseme kohta. «Tristani ja Isolde» puhul saime igitahes peaaegu oma jõududega suurepäraselt hakkama.